

POSTANOWIENIE

Dnia 18 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania I. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

z udziałem Kliniki [...] spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w S.

o ustalenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 18 czerwca 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 11 grudnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od I. G. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w S. 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) uwzględnił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. i wyrokiem z 11 grudnia 2018 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. 29 maja 2018 r. i oddalił odwołanie skarżącej wnioskodawczynie I. G. od decyzji pozwanego z 12 czerwca 2017 r., stwierdzającej niepodleganie przez wnioskodawczynię ubezpieczeniom społecznym od 15 grudnia 2016 r. wobec braku pracowniczego zatrudnienia i zawarcia pozornej umowy o pracę dla uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Sąd Apelacyjny decyzję pozwanego

uznał za prawidłową. Celem pracowniczego zatrudnienia wnioskodawczyni nie było świadczenie pracy w ramach podporządkowania pracowniczego, a jedynie uzyskanie niewspółmiernie wysokich – w stosunku do uiszczonych składek – świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Płatnik składek i ubezpieczona w chwili zawierania umowy mieli wolę i świadomość, że ubezpieczona nie zamierza pracować i pobierać za tę pracę wynagrodzenia, lecz skorzystać ze zwolnienia lekarskiego i z przysługujących z tego tytułu świadczeń z ubezpieczenia. Ubezpieczona zaledwie po 1,5 miesiąca od podpisania umowy o pracę skorzystała ze zwolnienia lekarskiego w związku z ciążą. Zawarcie umowy o pracę było działaniem nakierowanym wyłącznie na uzyskanie świadczeń kosztem pozostałych uczestników systemu. Było więc sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a nadto również pozorowane. Zaistniał ciąg wzajemnie powiązanych okoliczności, wprost wskazujący na to, że strony zawarły umowę o pracę w zakresie zatrudnienia na stanowisku dyrektora z bardzo wysokim wynagrodzeniem, nie z zamiarem realnej realizacji tej umowy, lecz jedynie po to by stworzyć pozory pracy, z jednoznacznym zamiarem stworzenia wrażenia tego rodzaju pracy, tylko po to by w przewidywalnej i bliskiej przyszłości uzyskać znaczące świadczenia z ubezpieczenia społecznego (...).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 i pkt 1 k.p.c.

Skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona ze względu na naruszenie przepisów postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Druga podstawa przedsądu (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wynika z konieczności rozpatrzenia naruszenia powołanych przepisów prawa materialnego, tj. art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 22 § 1 k.p. oraz art. 6 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w kontekście istnienia istotnego zagadnienia prawnego polegającego na konieczności rozstrzygnięcia dopuszczalności ingerencji Sądu w treść zawieranych przez ubezpieczonych umów o pracę, na podstawie których świadczą oni czynności na rzecz pracodawcy – płatnika. Zmiana kwalifikacji prawnej zawieranych umów o pracę może skutkować bowiem arbitralnymi decyzjami i to zarówno organów rentowych, jak i sądów w przedmiocie ustalenia istnienia tytułów podlegania przez świadczących pracę

ubezpieczeniom społecznym, bądź ich braku. Może to więc stanowić bezpodstawną ingerencję w swobodę układania stosunków pracy, wynikającą z przepisów art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 22 § 1 k.p.

Pozwany wniósł o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie kosztów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Błędnie zakłada, że podstawa kasacyjna składa się na podstawę przedsądu. Na str. 11 skargi podano, że – *„Powyżej wskazane naruszenia przepisów postępowania art. 233 § 1 k.p.c. i art. 245 k.p.c. w związku z art. 316 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. oraz art. 328 § 2 i 232 k.p.c. czynią skargę za oczywiście uzasadnioną i przemawiają za jej przyjęciem do rozpoznania przez Sąd Najwyższy zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.”*. Rzecz w tym, że podstawy kasacyjne (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.) stanowią odrębną część skargi kasacyjnej i podlegają ocenie dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania. Podstawa kasacyjna zatem nie zastępuje ani nie uzupełnia podstawy przedsądu i jej uzasadnienia. Odnosi się to również do szczególnej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., która jako jedyna podstawa przedsądu ma na uwadze indywidulany interes skarżącej w przyjęciu jej skargi do rozpoznania. O ile zasadna podstawa kasacyjna może prowadzić do uwzględnienia skargi kasacyjnej (a *contrario* art. 398¹⁴ k.p.c.), to w podstawie przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. znaczenie ma nie zwykła, lecz dopiero aż oczywista zasadność skargi kasacyjnej. Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi powinna zatem samodzielnie (odrębnie od podstawy kasacyjnej) wskazać i wykazać naruszenie przepisów, które bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest oczywiście wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania. Skarżąca tego nie czyni. Wskazana podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie ma samodzielnego uzasadnienia i metodycznie niewłaściwie opiera się na podstawie kasacyjnej. Nawet, gdyby próbować odejść od tego reżimu odrębności podstaw kasacyjnych i

podstawy przedsądu, to poprzestanie tylko na zarzutach procesowych nie jest wystarczające dla stwierdzenia oczywistej zasadności skargi kasacyjnej w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Chodzi o to, że naruszenie przepisów procesowych nie zawsze jest równoznaczne z zasadną podstawą kasacyjną. Znaczenie ma dopiero sytuacja, w której uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Innymi słowy skoro taki warunek stawiany jest procesowej podstawie kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), to tym bardziej jest aktualny w odniesieniu do podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Istotne i konieczne jest przy tym stwierdzenie, że o wyniku sprawy decyduje prawo materialne, gdyż to ono wyznacza jakie postępowanie dowodowe jest potrzebne dla dostatecznego wyjaśnienia spornych okoliczności (art. 217 § 3 k.p.c.), czy przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.). Zmierza to do konkluzji, że skoro w sprawie wydano rozstrzygnięcie materialne, to na etapie przedsądu oczywistej zasadności skargi kasacyjnej nie można oceniać bez zarzutu naruszenia prawa materialnego we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (podobnie jak zasadności skargi kasacyjnej bez zarzutu materialnego – art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.). Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że skarżąca nie wykazuje zgłoszonej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Nie spełnia się również podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przede wszystkim dlatego, że przedmiotem zainteresowania istotnego zagadnienia prawnego jest problem prawny o znaczeniu uniwersalnym dla dziedziny lub systemu prawa (podobny do pytania prawnego – art. 390 k.p.c.), czyli nie tylko sformułowany, lecz także odpowiednio opracowany na podstawie analizy prawa, orzecznictwa, a nawet doktryny, po której to wpierw sama skarżąca może stwierdzić, że takiej rangi zagadnienie rzeczywiście występuje i dlatego powinien rozpoznać je Sąd Najwyższy. Brak jest tego we wniosku. Istotne zagadnienie prawne nie może być zatem zredukowane do oceny zastosowania prawa w indywidualnej sprawie (*istnieje konieczność rozpatrzenia przez Sąd Najwyższy naruszenia: powołanych powyżej przepisów prawa materialnego, tj. art. 83 § 1 Kodeksu cywilnego w związku z art. 22 § 1 Kodeksu pracy oraz art. 6 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w kontekście istnienia istotnego zagadnienia prawnego polegającego na konieczności*

rozstrzygnięcia dopuszczalności ingerencji Sądu w treść zawieranych przez ubezpieczonych umów o pracę, na podstawie których świadczą oni czynności na rzecz pracodawcy- płatnika). Każdorazowo należy oddzielić uniwersalny problem prawny o istotnym znaczeniu od oceny zastosowania konkretnych przepisów w indywidualnej sprawie. Ta druga ocena to domena podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), a potencjalnie podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., lecz nie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Pytanie o dopuszczalność ingerencji Sądu w treść zawieranych przez ubezpieczonych umów pracę nie wykracza poza zwykłą wykładnię prawa. Zwykła wykładnia prawa nie stanowi podstawy przedsądu. Znaczenie ma dopiero kwalifikowana potrzeba wykładni wynikająca z poważnych wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Zgłoszony problem nie jest nowy i ma już utrwalone orzecznictwo. Przed jego postawieniem należałoby wpierw odpowiedzieć na pytanie czy organ rentowy może „ingerować” w treść zawieranych umów. Odpowiedź jest pozytywna.

ZUS ma prawo do kontroli tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym. Wynika to z art. 83 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Należy zauważyć wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 29 listopada 2017 r., P 9/15, który potwierdził w rozstrzygnięciu i w uzasadnieniu wyroku, że umowa o pracę jest czynnością prawną, dla oceny ważności której - w sferze prawa ubezpieczeń społecznych - Sąd Najwyższy dopuszcza, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego słusznie, stosowanie art. 58 k.c.

Nie ma zatem prymatu zasada swobody umów, gdyż nie jest nieograniczona na gruncie prawa cywilnego i prawa pracy (art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 22 § 1 k.p.).

Czym innym jest też wadliwość umów w zwykłej postaci (przykładowo ze względu na wady oświadczenia woli - art. 83 k.c. w związku z art. 300 k.p.), a także kwalifikowana, gdy zmierza do obejścia prawa lub wynika ze sprzeczności zachowania z zasadami współżycia społecznego (art. 58 k.c. w związku z art. 300 k.p.).

Czynność prawna mająca na celu obejście ustawy polega na takim ukształtowaniu jej treści, które z punktu widzenia formalnego (pozornie) nie

sprzeciwia się ustawie, ale w rzeczywistości (w znaczeniu materialnym) zmierza do zrealizowania celu, którego osiągnięcie jest przez nią zakazane. Wówczas pozorność może składać się na obejście prawa (por. choćby wyrok Sądu Najwyższego z 5 lipca 2012 r., I UK 101/12).

Powyższa wykładnia nie wkracza w ocenę rozstrzygnięcia w sprawie skarżącej, gdyż do istotnego zagadnienia prawnego nie należy ocena zastosowania prawa w indywidualnej sprawie. Taki też punkt wyjścia – jak w uzasadnieniu wniosku – nie jest zatem właściwy dla wykazania istotnego zagadnienia prawnego.

Na tle sformułowanej we wniosku kwestii wykładnia prawa przyjmowana w Sądzie Najwyższym oparta jest na dozwolonej kontroli podstawy (tytułu) podlegania ubezpieczeniom społecznym (tym bardziej także samej podstawy składek) w aspekcie nie tylko podstawowych reguł prawa materialnego dotyczących stosunków prawnych ale również zasad współżycia społecznego oraz zasady solidarności systemu ubezpieczeń społecznych z którymi sprzeczny jest zamiar osiągnięcia nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem tego systemu oraz "pokrzywdzenia" innych rzetelnych i uczciwych ubezpieczonych (por. przykładowo z wielu choćby niektóre ostatnie wyroki Sądu Najwyższego: z 13 czerwca 2017 r., I UK 259/16; z 5 września 2018 r., I UK 208/17; z 1 czerwca 2017 r., I UK 253/16; z 11 września 2019 r., III UK 219/18; z 3 października 2018 r., II UK 280/17; z 17 października 2018 r., II UK 301/17; II UK 302/17; z 20 czerwca 2018 r., I UK 166/17).

Uprawnione jest zatem stwierdzenie, iż zgłoszony we wniosku problem nie wykracza poza zwykłą wykładnię oraz stosowanie prawa i nie składa się na istotne zagadnienie prawne, które ma na uwadze art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. oraz stosowanych odpowiednio do odpowiedzi na skargę kasacyjną § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.